

**BESLUIT van GS van Utrecht**

DATUM	3 juni 2019	TEAM	Vergunningverlening Natuur en Landschap
ZAAKKENMERK	Z-WNB-RI-REG-2019-0753	REFERENTIE	Servicebureau
NUMMER	81ECA7F9	DOORKIESNUMMER	030-2583311
UW BRIEF VAN	28 maart 2019	FAX	030-2583139
UW NUMMER		E-MAILADRES	Servicebureau@provincie-utrecht.nl
BIJLAGE(N)	- kaart planlocatie - maatregelen aanvraag	ONDERWERP	Ontheffing ruimtelijke ingrepen complex 5107 De Deel en De Til te Kamerik

Besluit van Gedeputeerde Staten van Utrecht op de aanvraag van 28 maart 2019 van Bureau Viridis, namens GroenWest, om ontheffing in het kader van artikel 3.3, eerste lid en 3.8, eerste lid van de Wet natuurbescherming (hierna: wet).

I. Besluit

Gelet op het bepaalde in de wet, het Beleidskader Wet natuurbescherming en Verordening Natuur en Landschap hebben wij besloten u:

ontheffing te verlenen van de verbodsbepalingen in artikel 3.1, tweede lid van de wet, voor zover dit betreft het opzettelijk beschadigen, vernielen, van nesten en rustplaatsen van de huismus;

ontheffing te verlenen van de verbodsbepalingen in artikel 3.5, eerste en tweede en vierde lid van de wet, voor zover dit betreft het opzettelijk doden, opzettelijk verstoren en beschadigen en/of vernielen van voortplantings- of rustplaatsen van de gewone dwergvleermuis,

voor de periode van **16 september 2019 tot en met 15 januari 2020**.

II. Omschrijving van de aanvraag

Uw aanvraag heeft betrekking op renovatie van 28 woningen aan De Deel en De Til te Kamerik. De werkzaamheden bestaan uit het:

- toepassen van spouwmuurisolatie;
- vervangen van dakpannen door geïsoleerde staaldakplaten;
- vervangen van de dakgoten;
- verwijderen van de schoorstenen;
- realiseren van nieuwe overstekken en dakbeschot.

Er wordt ontheffing gevraagd van de verbodsbepalingen genoemd in de artikelen 3.1 en 3.5 van de wet voor wat betreft de huismus (*Passer domesticus*) en de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), voor de periode van 16 september 2019 tot en met 15 januari 2020.

III. Procedure

De aanvraag is afgehandeld overeenkomstig het bepaalde in afdeling 4.1.2 van de Algemene wet bestuursrecht.

Op 3 mei 2019 is de aanvraag aangevuld.

IV. Toetsingskader

De huismus is beschermd ingevolge artikel 3.1 van de wet. De gewone dwergvleermuis is beschermd ingevolge artikel 3.5 van de wet.

V. Toetsing Ruimtelijke Ingreep

Motivering

Huisumus

De huismus is in het plangebied aangetroffen. In de woningen aan De Til 9 en 13 zijn nestlocaties de huismus vastgesteld onder de eerste rij dakpannen aan de voorzijde van de woning. De directe omgeving van de woningen bieden leefgebied voor de huismus.

Door de werkzaamheden kunnen de nestplaatsen van de huismus worden beschadigd of vernield. Drie maanden voorafgaand aan de werkzaamheden worden vier inbouwkasten gerealiseerd in woningen in de directe omgeving van de huidige nestplaatsen. Er zal gewerkt worden buiten het broedseizoen van de huismus. Desondanks kan niet voorkomen worden dat er nestplaatsen van de huismus worden beschadigd/vernield. Hiervoor is dan ook een ontheffing nodig.

De staat van instandhouding van de huismus als broedvogel in Nederland is matig ongunstig. Door het nemen van mitigerende maatregelen en de inrichting van het gebied na afloop van de werkzaamheden komt de staat van instandhouding van de huismus niet verder in gevaar door het uitvoeren van de werkzaamheden.

Gewone dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis is in het plangebied aangetroffen. In de woningen aan De Til 2 (kopse kant) en De Deel 2 en 22 (achterzijde) zijn zomerverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis vastgesteld. In de woning aan De Til 1 is een paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis vastgesteld aan de kopse kant. Er kan niet uitgesloten worden dat de verblijfplaatsen tevens door enkele individuen van de soort als winterverblijfplaats wordt gebruikt.

Door de werkzaamheden zullen verblijfplaatsen worden beschadigd of vernield, worden gewone dwergvleermuizen verstoord en kan niet uitgesloten worden dat er een dier zal worden gedood. De woningen zullen voorafgaand aan de werkzaamheden ongeschikt gemaakt worden voor vleermuizen door middel van exclusion flaps. Er zal gewerkt worden in de (voor de gewone dwergvleermuis minst kwetsbare) paarperiode. De alternatieve verblijfplaatsen worden (in de vorm van 16 inbouwkasten) reeds voor de start van de werkzaamheden ingebouwd (augustus/september). Hiervan zullen vier kasten worden gerealiseerd in de woningen waar de huidige verblijfplaatsen zich bevinden. Doordat de kasten zo dichtbij de huidige verblijfplaats worden gerealiseerd, zullen de gewone dwergvleermuizen minder gewenning nodig hebben om de alternatieven te ontdekken. Desondanks kan niet voorkomen worden dat er gewone dwergvleermuizen worden verstoord en gedood en dat er verblijfplaatsen van de soort verloren gaan. Hiervoor is dan ook een ontheffing nodig.

De gewone dwergvleermuis komt in Nederland algemeen voor en is een wijdverbreide soort die in heel Nederland wordt waargenomen (BIJ12, 2017). Om deze reden kan de huidige situatie van de populatieomvang worden beoordeeld als gunstig. Door het nemen van mitigerende maatregelen en de inrichting van het gebied na afloop van de werkzaamheden komt de gunstige staat van instandhouding van de gewone dwergvleermuis niet in gevaar door het uitvoeren van de werkzaamheden.

Belang van de aanvraag

Er is wat betreft de huismus ontheffing aangevraagd op grond van het belang 'volksgezondheid of openbare veiligheid'. Er is wat betreft de gewone dwergvleermuis 'volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten'. Hierover is in de aanvraag het volgende aangegeven:

De woningen zijn eind jaren '60 begin jaren '70 gebouwd en in deze periode werden de woningen nog niet goed geïsoleerd. De betreffende woningen hebben energielabel D of E. Met de voorgenomen renovatiewerkzaamheden stijgt dit naar energielabel A. Het doel van de renovatiewerkzaamheden is om voor de komende jaren de woningen kwalitatief op peil te houden en ze tevens energiezuiniger te maken. Zodoende zullen de woningen voldoen aan de nieuwe en strengere eisen op het gebied van duurzaamheid en energiebesparing. GroenWest is aangesloten bij de vereniging van woningcorporaties AEDES en moet zich houden aan het convenant Energiebesparing Huursector (2012) opgesteld door het Ministerie voor Binnenlandse Zaken. In dit convenant staan de afspraken tussen de overkoepelende organen van woningcorporaties, huurders en vastgoedondernemers. Een van de belangrijkste afspraken is dat voor 2020 alle huurwoningen een energielabel B of beter hebben door het nemen van energetische

maatregelen. Volgens het Plan van aanpak Energiebesparende Gebouwde Omgeving (2011) is het omlaag brengen van energiekosten gunstig voor het behalen van diverse doelstellingen, zoals het verduurzamen van de woningen en de verlaging van woonlasten. Een energie-onzuinige woning leidt naast de negatieve milieueffecten ook tot hoge woonkosten voor de huurder. Energiebesparing draagt bij aan een betere betaalbaarheid van het huren, wat van groot belang is voor de koopkracht van huurders met lagere inkomens (sociale huurwoningen).

Energiebesparing heeft een gunstig effect op het (leef)milieu; het leidt tot een vermindering van het benodigde gebruik van fossiele brandstoffen en tot een afname van voor mens en milieu schadelijke emissies. Deze lagere emissies leiden tot een verbeterde luchtkwaliteit en dit heeft een positief effect op de volksgezondheid.

Eén van de doelstellingen van het Energieakkoord¹ is dat alle burgers in 2050 in een energieneutraal huis wonen. Dit betekent dat er per saldo geen CO-uitstoot meer is. Eén van de grote speerpunten om dit te bewerkstelligen is het investeren in woningisolatie en renovatie van bestaande bebouwing. Alleen door grootschalige verduurzaming van bestaande woningen kan dit doel worden bereikt. Grote aantallen woningrenovaties zijn vereist om de doelstellingen van het Energieakkoord én het Klimaatakkoord van Parijs² dat door Nederland is geratificeerd³ te kunnen behalen.

Gelet op de naar voren gebrachte omstandigheden zijn wij van oordeel dat de belangen 'volksgezondheid of openbare veiligheid' en 'volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten' voldoende onderbouwd zijn om het beschadigen/vernielen van nestplaatsen van de huismus en het verstoren, doden en beschadigen/vernielen van verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis te rechtvaardigen.

Alternatievenafweging

Het project voorziet in de renovatie van de bestaande woningvoorraad. Het project kan derhalve niet op een andere locatie uitgevoerd worden. Het betreft het isoleren van woningen en dat is per definitie strikt locatiegebonden. De technische staat van de woningen is dusdanig dat renovatie nodig is om de woningen te laten voldoen aan de eisen van deze tijd. Indien geen renovatie van de woningen wordt uitgevoerd zullen de woningen op termijn onbewoonbaar worden, wat zal gaan leiden tot sloop van de woningen. Sloop van de woningen leidt tot grotere ecologische nadelen dan renovatie of isolatie, omdat dit het verlies betekent van alle verblijfplaatsen van beschermde soorten. Uitvoering van een vergelijkbaar project op een andere locatie zal ook dezelfde of meer verstoring van dezelfde soorten veroorzaken. Bekend is immers dat vleermuissoorten en huismus ook in andere woningen en gebouwen in de steden en dorpen voorkomen.

Bij de planning van de werkzaamheden wordt steeds rekening gehouden met de aanwezige beschermde soorten. Voorafgaand aan de uitvoer van de werkzaamheden wordt een ecologisch werkprotocol opgesteld door een ter zake kundige. In overleg met de uitvoerende partij zal in het werkprotocol een planning worden opgenomen waarin de kwetsbare perioden en de gewenningsperioden voor alternatieve verblijfplaatsen ingecalculeerd wordt.

Tijdens de werkzaamheden worden voldoende mitigerende uitvoeringsmaatregelen getroffen om effecten op beschermde soorten te voorkomen dan wel te verminderen. Door mitigatie en het aanbrengen van permanente alternatieve verblijfplaatsen in de woningen, zal de planlocatie zowel tijdens als na de werkzaamheden geschikt blijven voor de aangetroffen soorten.

Gezien het bovenstaande zijn er geen redelijke alternatieven mogelijk die zouden leiden tot een kwalitatief gelijkwaardig resultaat. De alternatievenafweging is hiermee dan ook voldoende onderbouwd.

VI. Conclusie

Gelet op het voorgaande verlenen wij u ontheffing als bedoeld in artikel 3.3, derde lid en artikel 3.8, eerste lid van de wet. Aan deze ontheffing zijn voorschriften verbonden, deze treft u aan in de bijlage bij dit besluit.

VII. Bezwaar

U kunt binnen zes weken na de dag waarop deze beschikking op de voorgeschreven wijze is bekendgemaakt een bezwaarschrift bij Gedeputeerde Staten van Utrecht indienen:

¹ <http://www.energieakkoordser.nl/energieakkoord.aspx>

² <http://unfccc.int/resource/docs/2015/cop21/eng/l09.pdf>

³ <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/stemmingsuitslagen/detail?id=2017P01147>

- Digitaal: gebruikt u hiervoor het formulier "Bezwaar tegen beslissing provinciaal bestuur met DigiD". Uw DigiD geldt als ondertekening. U vindt het formulier via: www.provincie-utrecht.nl onder loket / klacht, bezwaar of melding doorgeven / bezwaar tegen beslissing provincie;
- Schriftelijk: t.a.v. de secretaris van de Awb- adviescommissie van PS en GS, postbus 80300, 3508 TH Utrecht.

Het bezwaarschrift moet in ieder geval bevatten:

- uw naam en adres;
- de datum;
- een omschrijving van het besluit waartegen het bezwaar is gericht (indien mogelijk, onder vermelding van het besluitnummer);
- de reden van bezwaar;
- ondertekening.

Aan de behandeling van een bezwaarschrift zijn voor de indiener geen kosten verbonden.

Overigens schort het indienen van een bezwaarschrift de werking van het besluit niet op. Als u niet kunt wachten op de normale behandeling van uw bezwaarschrift, hebt u de mogelijkheid om een voorlopige voorziening aan te vragen bij de rechtbank. U moet op dat moment ook al een bezwaarschrift hebben ingediend. Het verzoek om een voorlopige voorziening richt u aan de voorzieningenrechter van de Rechtbank Midden-Nederland, Sector bestuursrecht, postbus 16005, 3500 DA Utrecht.

VIII. Inwerkingtreding

Dit besluit treedt in werking op het moment van bekendmaking door uitreiking of verzending aan de aanvrager. Van het besluit wordt mededeling gedaan op de website www.officielebekendmakingen.nl

IX. Overleg en informatie

Er kan tevens vergunning of ontheffing nodig zijn op grond van andere wetten of verordeningen. Wij adviseren u zo nodig contact op te nemen met uw gemeente en/of milieudienst, als u dit nog niet heeft gedaan.

Als u vragen heeft over de procedure en de inhoud, kunt u contact opnemen met ons Servicebureau via servicebureau@provincie-utrecht.nl, of op telefoonnummer 030-2583311.


Voor meer informatie verwijzen wij u naar onze website www.provincie-utrecht.nl.

X. Verzending

Dit besluit wordt verzonden aan de aanvrager van de ontheffing. Een afschrift van deze ontheffing wordt verzonden aan:

- RUD Utrecht, Postbus 85242, 3508 AE Utrecht.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Utrecht,
namens hen,


Mevr. mr. S.L. Munsel
Teamleider Vergunningverlening Natuur en Landschap
Domein Leefomgeving

ONTHEFFING

Naar aanleiding van het verzoek van Bureau Viridis op 28 maart 2019, namens Stichting GroenWest en de aanvulling hierop van 3 mei 2019, gelet op de artikelen 3.3 en 3.8 van de Wet natuurbescherming,

Verlenen Gedeputeerde Staten van provincie Utrecht hierbij aan:

Naam: Stichting GroenWest

Adres: Postbus 2171

Postcode en woonplaats: 3440 DD Woerden

Ontheffing 81ECA7F9 voor het tijdvak van: 16 september 2019 tot en met 15 januari 2020

van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.1, tweede lid van de wet, voor zover dit betreft het opzettelijk beschadigen, vernielen, van nesten, rustplaatsen van de huismus (*Passer domesticus*); van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.5, eerste, tweede en vierde lid van de wet, voor zover dit betreft het opzettelijk doden, opzettelijk verstoren en beschadigen en/of vernielen van voortplantings- of rustplaatsen van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*). Het gebied waarvoor de ontheffing geldt, betreft De Deel 2 tot en met 28 (even) en de Til 1 tot en met 14 (oneven) te Kamerik (zie bijlage 1 bij besluit voor een kaart van de planlocatie).

Aan deze ontheffing zijn de volgende voorschriften verbonden:

Algemene voorschriften

1. De ontheffing wordt slechts voor de hierboven genoemde soorten en beschreven verboden handelingen verleend.
2. Deze ontheffing geldt alleen voor de werkzaamheden die conform de aanvraag worden uitgevoerd, voor zover in deze ontheffing zelf niet anders is aangegeven.
3. De ontheffinghouder dient onverwijld contact op te nemen met het Servicebureau van de provincie Utrecht, Archimedeslaan 6, postbus 80300, 3508 TH te Utrecht of via servicebureau@provincie-utrecht.nl indien bij het uitvoeren van de werkzaamheden van het project andere beschermde soorten dan de genoemde worden aangetroffen of andere handelingen als bedoeld in voorschrift 1 noodzakelijk zijn.
4. Deze ontheffing kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen. De ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers blijven daarbij verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
5. Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden dient een afschrift van deze ontheffing en de bijbehorende brief op de locatie van de werkzaamheden aanwezig te zijn en op verzoek te worden getoond aan de daartoe bevoegde toezichhouders of opsporingsambtenaren.
6. De ontheffinghouder dient een ecologisch werkprotocol op te stellen met daarin minstens de voorschriften uit deze ontheffing. Het werkprotocol dient (aanvullend) de volgende aspecten te omschrijven:
 - a. Omschrijving van het plangebied, inclusief kaart;
 - b. Activiteiten/werkzaamheden die uitgevoerd worden (inclusief planning);
 - c. Maatregelen die getroffen zijn/worden (locatie op kaart en datum/tijd);
 - d. Wie is de begeleidende ecoloog (inclusief contactgegevens);
 - e. Welke activiteiten zijn/worden door de ecoloog begeleid;
 - f. Hoe er wordt/is omgegaan met onverwachte (beschermde) soorten binnen het plangebied.
7. De ontheffinghouder dient, twee weken voorafgaand aan de datum waarop de werkzaamheden zullen aanvangen, het meldingsformulier 'aanvang werkzaamheden' volledig in te vullen op <https://rudutrecht.formulierenserver.nl/startwerkzaamhedenwnb>. Bij de melding dient het werkprotocol zoals omschreven in voorschrift 6 bijgevoegd te zijn.
8. Tijdens de werkzaamheden dient een logboek te worden bijgehouden. In het logboek dienen gemaakte ecologische keuzes vastgelegd te worden zoals goedkeuring/vrijgeven door een ecoloog, afwijkingen van het ecologisch werkprotocol en gekozen mitigerende maatregelen en de locatie daarvan. In het logboek worden in ieder geval de relevante resultaten van de uitgevoerde handelingen, omschreven in de voorschriften 10 tot en met 13, geregistreerd.
9. Na afronding van de werkzaamheden dient u het meldingsformulier 'einde werkzaamheden' volledig in te vullen op <https://rudutrecht.formulierenserver.nl/eindwerkzaamhedenwnb>. Het logboek zoals omschreven bij voorschrift 8 dient bijgevoegd te worden.

Specifieke voorschriften

10. De maatregelen, genoemd in het rapport 'Ontheffingsaanvraag Wet natuurbescherming GroenWest Kamerik complex 5107' van maart 2019 (zie bijlage 2 bij dit besluit) dienen te worden opgevolgd.

Huismus

11. U dient te werken buiten de broedperiode van de huismus (globaal maart — augustus). Voor de broedperiode wordt geen standaard periode gehanteerd; van belang is of er een broedgeval aanwezig is. U dient tevens te werken buiten strenge vorstperioden⁴ aangezien dit een voor de huismus kwetsbare periode is.
12. Er dient voldoende functioneel leefgebied voor de huismus beschikbaar te zijn op de locaties waar de alternatieve nestplaatsen worden gerealiseerd. Dit dient tevens aanwezig te zijn in de directe nabijheid van de locaties met de alternatieve nestplaatsen voor de huismus.

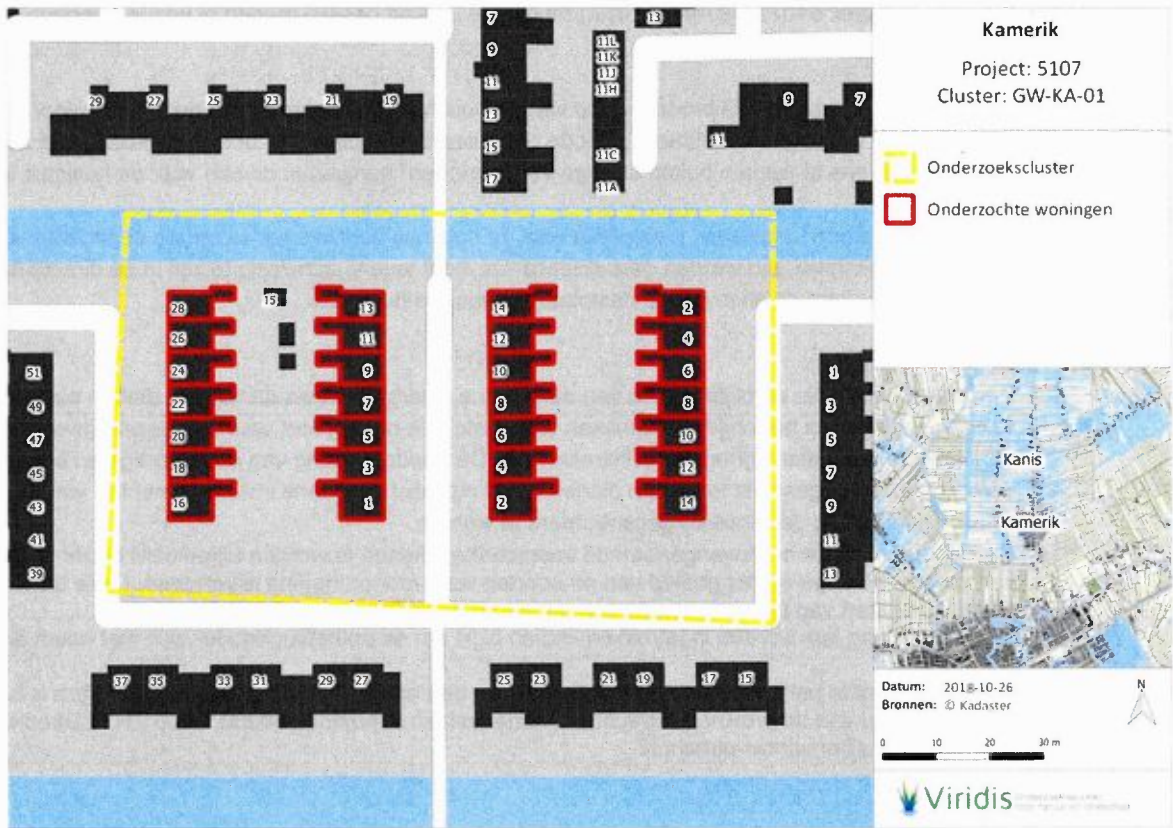
Gewone dwergvleermuis

13. Werkzaamheden die verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis aantasten, dienen pas aan te vangen wanneer na het ongeschikt maken tenminste drie dagen, met voor de gewone dwergvleermuis gunstige weersomstandigheden,⁵ verstreken zijn. De goede werking van de maatregelen om de verblijfplaatsen ongeschikt te maken dienen na dit moment en tijdens invliegmomenten van de gewone dwergvleermuis (in de ochtend) gecontroleerd te worden.
14. De werkzaamheden en bovengenoemde voorschriften dienen te worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige op het gebied van de soorten waarvoor ontheffing is verleend. Deze dient in ieder geval bij de start van de werkzaamheden aanwezig te zijn op de planlocatie.
15. Deze ontheffing kan worden ingetrokken, indien blijkt dat de ontheffinghouder zich niet houdt aan de voorschriften.
16. Aanspreekpunt in het kader van deze ontheffing en de daaruit voortvloeiende voorschriften is het Servicebureau van de provincie Utrecht, Archimedeslaan 6, postbus 80300, 3508 TH te Utrecht of via servicebureau@provincie-utrecht.nl.

⁴ Vanaf -10°C of een sneeuwdek van meer dan 3 cm

⁵ Dit is ter beoordeling van een ecologisch deskundige

Bijlage 1 Kaart planlocatie



Figuur 3.6 | Overzichtskaat van complex S107, Kamerik

Bijlage 2 Maatregelen aanvraag

7 Mitigerende maatregelen

De doelstelling van de Wet natuurbescherming is de bescherming van de biodiversiteit zonder stijging van de lasten voor bedrijven en burgers. Het uitgangspunt van de wet is 'nee, tenzij', dat wil zeggen dat activiteiten met een schadelijk effect op beschermde soorten in principe verboden zijn. Van het verbod op schadelijke handelingen ('nee') kan onder voorwaarden ('tenzij') worden afgeweken, met behulp van een ontheffing waarvoor de bevoegdheid voor het verlenen van een dergelijke ontheffing bij de provincies ligt. Onderstaand zijn de voor het onderhavige project relevante (verbods-)artikelen genoemd. Daarbij is beschreven met welke mitigerende maatregelen er invulling wordt gegeven aan het voorkomen dan wel het verminderen van negatieve effecten op zowel soort- als populatieniveau. Hierbij is de volgende onderzoeksvraag beantwoord:

- Is het mogelijk om optredende negatieve effecten op beschermde soorten te mitigeren? Zo ja, op welke wijze dient dit te geschieden?

In de paragrafen 7.1 t/m 7.3 worden de standaard mitigerende maatregelen en daarbij behorende uitgangspunten beschreven. Paragraaf 7.4 spitst zich toe op het betreffende complex en welke (maatwerk)oplossingen daar zijn gekozen.

7.1 Algemene maatregelen

In de Wet natuurbescherming is in artikel 1.11 de algemene zorgverplichting opgenomen. In dit artikel is beschreven dat eenieder verplicht is om voldoende zorg in acht te nemen voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving. De algemene zorgplicht geldt ten allen tijde bij het uitvoeren van werkzaamheden, ongeacht of deze te typeren zijn als ruimtelijke ontwikkeling of bestendig beheer en onderhoud en ongeacht of er beschermde soorten aanwezig zijn. Dit laatste wil dus zeggen dat ook als er geen beschermde soorten voorkomen de algemene zorgverplichting toch in

acht genomen dient te worden. Hiervoor dienen algemene mitigerende maatregelen uitgevoerd te worden. Deze algemene mitigerende maatregelen zijn onderstaand beschreven en zijn gelijk voor alle woningen die zich binnen het complex bevinden. Zij worden daarom niet nogmaals benoemd bij de specifieke maatregelen die per woning en/of per complex beschreven zijn.

- De werkzaamheden dienen door een ter zake kundige ecooloog begeleid te worden. Hierdoor wordt gewaarborgd dat de maatregelen op een juiste manier uitgevoerd worden en zo wordt er tevens invulling gegeven aan de algemene zorgverplichting (artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming). In Bijlage 2 is beschreven wat door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit verstaan wordt onder een ter zake kundige;
- Er moet per uitvoeringsproject een ecologisch werkprotocol opgesteld worden waarin alle te nemen maatregelen, worden vastgelegd. Dit ecologisch werkprotocol moet op de werklocatie aanwezig zijn en onder alle betrokken partijen bekend zijn;
- Werkzaamheden moeten aantoonbaar conform dit protocol worden uitgevoerd. Mochten er zich gedurende de werkzaamheden ten aanzien van beschermde soorten onvoorziene omstandigheden voordoen, wordt direct contact opgenomen met de ter zake kundige ecooloog;
- Indien beschermde soorten voorkomen in aangrenzende woningen kan niet zondermeer worden uitgesloten dat deze soorten negatieve effecten ondervinden van de gewenste maatregelen aan de woningen. Dit wil zeggen dat ook aan deze woningen mitigerende maatregelen dienen te worden uitgevoerd. Deze maatregelen worden door de ter zake kundige opgesteld en opgenomen in het ecologisch werkprotocol;
- Bij het uitvoeren van de werkzaamheden dient rekening gehouden te worden met mogelijke broedgevallen van (algemene) broedvogels. In-



- dien er in het broedseizoen gewerkt wordt dient het plangebied voorafgaand aan het uitvoeren van de werkzaamheden ongeschikt gemaakt te worden voor broedvogels óf dient er vooraf een broedvogelcontrole uitgevoerd te worden;
- Indien tijdens het uitvoeren van werkzaamheden een broedgeval aangetroffen wordt, dienen de werkzaamheden onmiddellijk stilgelegd te worden en dient er contact opgenomen te worden met de ter zake kundige ecooloog. Er kan dan in overleg met de ter zake kundige ecooloog een andere periode voor de werkzaamheden vastgesteld worden.

7.2 Voorkomen van doden

In lid 1 van de artikelen 3.1 en 3.5 van de Wet natuurbescherming staat beschreven dat het verboden is om beschermde dieren opzettelijk te doden. Het uitvoeren van werkzaamheden en ruimtelijke ingrepen waarbij aanwezige dieren verwond of zelfs gedood kunnen worden, houdt een overtreding van deze artikelen in. Het is daarom noodzakelijk om mitigerende maatregelen te nemen om dit zo veel als mogelijk te voorkomen. Werkzaamheden aan woningen bedragen vaak één tot een aantal weken per huizenblok. Dakwerkzaamheden worden vaak zelfs in één dag per woning afgerond. Deze mitigerende maatregelen zorgen met name voor het mitigeren van effecten *op korte termijn*, d.w.z. dat de maatregelen voornamelijk gericht zijn op het voorkomen dan wel verminderen van effecten voorafgaande en tijdens de uitvoering van de werkzaamheden. De maatregelen worden volgens een vast stramien uitgevoerd, conform de bestaande soortenstandaards die onderstaand worden toegelicht. De specifiek te nemen mitigerende maatregelen voor complex 5107 zijn beschreven in paragraaf 7.4.

Vleermuizen

- Verblijfplaatsen van vleermuizen worden voorafgaande aan de werkzaamheden ongeschikt gemaakt; dit wordt gedaan door het plaatsen van 'exclusion flaps' (zie Bijlage 4).
- De exclusion flaps worden geplaatst in de minst gevoelige periode van vleermuizen, bij voorkeur buiten de winterrust- en kraamperiode. D.w.z. dat deze geplaatst kunnen worden tussen 1 april t/m 1 mei en/of tussen 1 augustus t/m 1 november.
- Het afplakken van de verblijfplaatsen wordt enkel uitgevoerd wanneer de avondtemperaturen voor een aantal dagen aaneengesloten minimaal 10°C

zijn. Dan namelijk zijn vleermuizen actief en verlaten ze hun verblijfplaats.

- Er wordt door een ter zake kundige ecooloog gecontroleerd of de woningen, na het plaatsen van de 'exclusion flaps', nog in gebruik zijn door vleermuizen.

7.3 Aanbieden alternatieve verblijfplaatsen

Het uitvoeren van werkzaamheden waarbij verblijfplaatsen van vleermuizen, huismussen of gierzwaluwen beschadigd of vernield worden, houdt een overtreding van artikel 3.1, lid 2 en artikel 3.5, lid 4 van de Wet natuurbescherming in. De aanwezige verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis, gaan door de voorgenomen werkzaamheden in het plangebied verloren. De functionaliteit zal, indien geen maatregelen genomen worden, verloren gaan. Het is daarom noodzakelijk om dit verlies van verblijfplaatsen te mitigeren. De maatregelen zorgen met name voor het mitigeren van effecten *op lange termijn*, d.w.z. dat de mitigerende maatregelen voornamelijk gericht zijn op het voorkomen dan wel te verminderen van negatieve effecten op verblijfplaatsen die als gevolg van de voorgenomen werkzaamheden vernietigd worden.

Bij het aanbieden van alternatieve verblijfplaatsen is er door Bureau Viridis voor gekozen om zoveel als mogelijk te werken met permanente voorzieningen. Resultaten uit het verleden hebben aangetoond dat het aanbrengen van tijdelijke voorzieningen voor veel problemen zorgt. Tijdelijke voorzieningen zijn niet duurzaam en kunnen bijvoorbeeld door bewoners worden weggehaald met als reden overlast (ontlasting, onesthetisch, etc.). Daarnaast moeten de tijdelijke voorziening weer verwijderd worden als de werkzaamheden afgerond zijn; de dieren worden dan nogmaals verstoord en de verblijfplaats gaat alsnog verloren.

Het aanbieden van de permanente alternatieve voorzieningen wordt volgens een vast stramien, conform de bestaande soortenstandaards voor gewone dwergvleermuis, uitgevoerd. Eén en ander wordt onderstaand toegelicht. De specifieke alternatieve voorzieningen zijn beschreven in paragraaf 7.4.

De plaats waar de mitigatie moet worden uitgevoerd wordt per huisnummer aangeduid. Deze locaties worden in paragraaf 7.4 aangegeven en in een nader op te stellen Ecologisch Werkprotocol verder uitge-



werkt. Mogelijk vindt, op basis van de mogelijkheden in het veld, aanpassing van de locatie plaats.

Vleermuizen

- Voor de gewone dwergvleermuis worden met een factor 4 nieuwe verblijfplaatsen gerealiseerd, die dezelfde functie kunnen vervullen als de zomer-, kraam- en paarverblijfplaats die verloren gaan.
- Alternatieve zomerverblijfplaatsen worden bij voorkeur zo dicht mogelijk, maar altijd binnen 100 à 200 meter van de oorspronkelijke verblijfplaats geplaatst en altijd binnen het leefgebied van de soort.
- Het toepassen van maatwerk heeft altijd de voorkeur boven het plaatsen van kant en klare oplossingen. Dit geldt voor alle typen verblijfplaatsen. Door het creëren van maatwerkoplossingen kan er meer rekening gehouden worden met de ecologie van vleermuizen. In Bijlage 5 t/m 7 worden voorbeelden gegeven van maatwerkoplossingen. In hoofdstuk 7.4 wordt aangegeven of deze maatwerkoplossingen mogelijk zijn voor dit project.
- Een maatwerkoplossing kan zijn: het creëren van een ruimte achter de goot zodat de gootbetimmering geschikt wordt gemaakt als zomer- en/of paarverblijfplaats voor vleermuizen (zie Bijlage 5). Hierdoor wordt ver boven de benodigde 'compensatiefactor 4' gemitigeerd.
- Indien het niet mogelijk is om maatwerk toe te passen worden er per zomerverblijfplaats vier geschakelde inbouwkasten van het type IB VL 01 + IB VL 02 geplaatst.

Mitigatie verblijfplaatsen

Het mitigeren van verblijfplaatsen is noodzakelijk om de functionaliteit van de woningen in de nieuwe situatie te waarborgen. De alternatieve verblijfplaatsen worden bij voorkeur zo dicht mogelijk, maar altijd binnen het leefgebied van de soort en binnen 100 à 200 meter van de oorspronkelijke verblijfplaats geplaatst. Het zal altijd gaan om inbouwkasten of andere permanente (duurzame) alternatieven. In Bijlage 4 en 5 zijn er voorbeelden gegeven van wat verstaan wordt onder geschikte alternatieve verblijfplaatsen voor vleermuizen. Alternatieve verblijfplaatsen moeten in sommige situaties (ruim) voorafgaande aan de werkzaamheden worden aangeboden. Er wordt steeds rekening gehouden met de in de Kennisdocumenten genoemde gewenningsperiodes. Het moment waarop de mitigerende maatregelen en werkzaamheden uitgevoerd worden is naast de gewen-

ningsperiode ook afhankelijk van bijvoorbeeld de weersomstandigheden en de omgeving van de woningblokken. De planning c.q. fasering van de mitigerende maatregelen en werkzaamheden wordt tijdens de ecologische begeleiding van het project nader overeengestemd met een ter zake kundige ecooloog.

7.4 Mitigatie complex 5107

- De algemene maatregelen zoals beschreven in paragraaf 7.1, 7.2 en 7.3 dienen nagevolgd te worden.

Vleermuizen

- Er moeten minimaal 16 (permanente) verblijfplaatsen voor vleermuizen worden aangeboden, te weten 12 alternatieve zomerverblijfplaatsen en vier alternatieve paarverblijfplaatsen voor de gewone dwergvleermuis.
- Het is bij de betreffende woningen niet mogelijk om maatwerk toe te passen door het creëren van een ruimte achter de houten betimmering ter plaatse van de huidige verblijfplaats.
- Omdat het niet mogelijk is maatwerk toe te passen, zullen 16 inbouwkasten van het type IB VL 01 + IB VL 02 worden geplaatst, waarvan vier kasten zullen worden ingemetseld op de exacte locatie van de huidige verblijfplaatsen. Hierdoor is geen gewenningsperiode van enkele maanden noodzakelijk.
- De alternatieve verblijfplaatsen worden gerealiseerd op alle kopgevels binnen het complex (8 stuks) en tenminste ook aan de achterzijde van de woningen aan De Deel 2 en De Deel 22. De overige zes kasten worden ingebouwd aan de achterzijde van de woningen aan De Deel 6, 10, 18 en 26 en aan de achterzijde van de woningen aan De Til 7 en 8.
- De alternatieve verblijfplaatsen dienen voorafgaand aan het ongeschikt maken van de bestaande verblijfplaatsen gerealiseerd te zijn. De alternatieve verblijfplaatsen worden in augustus/september 2019 ingebouwd. Dit is midden in de paarperiode van de gewone dwergvleermuis. De gewone dwergvleermuizen zijn dan erg flexibel en dit betreft dan ook de beste tijd om ze te verstoren.
- De woningen binnen complex 5107 worden voorafgaande aan de werkzaamheden ongeschikt gemaakt; dit wordt gedaan door het plaatsen van 'exclusion flaps' (zie Bijlage 4).
- De exclusion flaps worden geplaatst voorafgaand aan de isolatiewerkzaamheden. De isolatiewerk-



zaamheden aan deze woningen zullen pas starten nadat een ter zake kundige heeft vastgesteld dat er geen vleermuizen meer in en/of uit de woning vliegen. Hiertoe wordt door een ter zake kundige ecooloog gecontroleerd of de woningen, na het plaatsen van de 'exclusion flaps', nog in gebruik zijn door vleermuizen.

Huismussen

- Er moeten minimaal vier (permanente) nestplaatsen voor de huismus worden aangeboden
- Het is bij de betreffende woningen niet mogelijk om maatwerk toe te passen door het creëren van een ruimte onder de nieuwe dakpannen, omdat de daken worden voorzien van metalen beplating.
- Omdat het niet mogelijk is maatwerk toe te passen, zullen vier inbouwkasten van het type IB GZ 03 worden geplaatst.
- Gezien de opbouw van de woningen is het niet mogelijk de alternatieve nestplaatsen op exact dezelfde plaats als de huidige nestplaats te realiseren. Uitgeweken zal worden naar de achterzijde van de woningen aan De Deel 24 en 26 en De Til 10 en 12.

- De alternatieve verblijfplaatsen dienen voorafgaand aan het ongeschikt maken van de bestaande nestplaatsen gerealiseerd te zijn. Bovendien is, omdat de nieuwe nestplaatsen niet op de huidige nestplaatsen kunnen worden gerealiseerd, een gewenningsperiode van minimaal drie maanden noodzakelijk. De alternatieve verblijfplaatsen worden derhalve uiterlijk half juni 2019 ingebouwd.
- De werkzaamheden worden buiten het broedseizoen uitgevoerd, waardoor de huidige nestplaatsen niet vooraf ongeschikt hoeven te worden gemaakt voor de huismus

Ecologisch werkprotocol

Voor dit project wordt ecologische begeleiding uitgevoerd. De hierboven genoemde straatnamen en huisnummers zijn geschikt bevonden voor de alternatieve verblijfplaatsen, echter kan tijdens de ecologische begeleiding afgeweken worden, omdat in de praktijk een andere locatie geschikter blijkt. Dat wordt gemotiveerd beschreven in het Ecologisch Werkprotocol (EWP) dat voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.



Bijlage 2. Ter zake kundige

TER ZAKE KUNDIGE

Alle mitigerende maatregelen moeten worden begeleid en/of uitgevoerd door een ter zake kundige op het gebied van vleermuizen, jaarrond beschermde nestplaatsen en broedvogels. Voorafgaande aan de uitvoering van de gewenste werkzaamheden, dient te alle tijden de aannemer/uitvoerder de werkzaamheden af te stemmen met een ter zake kundige.

Het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit verstaat onder een kundige een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dienen te zijn opgedaan doordat de kundige: op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of; op MBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of; als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of; zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties. Alle medewerkers van Bureau Viridis voldoen aan de eisen van het ministerie en zijn ter zake deskundig.



Bijlage 4. Exclusion flaps

EXCLUSION FLAPS

'Exclusion flaps' worden gebruikt om stootvoegen af te sluiten, op zo'n manier dat in de spouw aanwezige vlemuizen er wel uit kunnen komen, maar er niet meer in.

'Exclusion flaps' mogen enkel worden geplaatst in de minst schadelijke periode van vlemuizen, buiten de kraamperiode en winterrust. Dat wil zeggen dat de exclusion flaps geplaatst kunnen worden tussen 1 april t/m 1 mei, en/of tussen 1 augustus t/m 1 november.



Bijlage 5. Mitigatie voor vleermuizen

VLEERMUIKASTEN

Vleermuiskasten kunnen een goede oplossing zijn als andere mogelijkheden niet toepasbaar zijn. Er zijn diverse modellen in omloop. Welk model het meest geschikt is hangt af van de situatie en zal door een deskundige bepaald moeten worden. Het realiseren van alternatieve kraamkasten is steeds maatwerk en wordt per locatie bekeken.

Inmetselstenen

Er zijn verschillende types inmetselstenen op de markt. Deze inmetselstenen zijn te koppelen waardoor uit meerdere compartimenten bestaande grote ruimtes ontstaan. Deze stenen zijn inzetbaar wanneer het onwenselijk is dat vleermuizen in de spouw komen of wanneer geen spouw aanwezig is. Overigens is het wel mogelijk om via deze kasten vleermuizen toegang aan de spouw te bieden. Om deze kasten goed te laten functioneren, gelden de volgende voorwaarden:

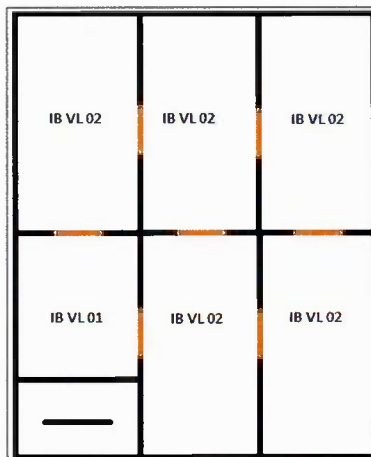
- De onderrand van de kasten bevinden zich minimaal 2.80 meter boven de grond en/of een horizontaal vlak (bijvoorbeeld boven een plat dak van een aanbouw).
- De kasten moeten vrij aanvliegbaar zijn. Vermijd obstakels en lichtbronnen in de buurt van de kasten.
- Voor een grotere kans op succes koppel minimaal 2 kasten aan elkaar.

Voorbeelden van inmetselstenen:

IB VL 01 en IB VL 02 (Vivara)



IB VL 01 gekoppeld met een IB VL 02



Schematische opbouw van een in te metselen kraamverblijfplaats; linksonder de IB VL 01, de overige kasten (IB VL 02) worden gekoppeld geplaatst, na verwijdering van de in oranje aangegeven tussenschotjes.

